

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

AJINIYOZ NOMIDAGI
NUKUS DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor v.v.b. A.Abdiev
“ ” 2024-yil

LINGVOMADANIYATSHUNOSLIK

FANI BO‘YICHA

SILLABUS

Kunduzgi ta’lim shakli uchun (4-kurs)

Bilim sohasi: 100000 — Gumanitar
Ta’lim sohasi: 140000 — Pedagogika
Ta’lim yo‘nalishi: 60111600 — O‘zga tilli guruhlarda o‘zbek tili

Nukus —2024

Modul / FAN SILLABUSI
Turkiy tillar fakulteti
60111400 — O‘zbek tili va adabiyoti ta’lim yo‘nalishi

Fan nomi:	Lingvomadaniyatshunoslik
Fani	Tanlov
Fan kodi:	
Semestr	VIII
Ta’lim shakli:	Kunduzgi
Mashg‘ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar	120
Ma’ruza	30
Amaliy mashg‘uloti	30
Laboratoriya mashg‘uloti	-
Seminar mashg‘uloti	-
Mustaqil ta’lim	60
Kredit miqdori:	4
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O‘zbek
Fan maqsadi (FM)	
FM1	Talabalarga tilshunoslik va adabiyotshunoslik sohalarida kompyuter texnologiyalaridan unumli foydalanish hamda lingvistikaga doir masalalar (tillarni o‘qitish, bilimlarni baholash, matnlarni tahrir qilish, tarjima dasturlarini yaratish, matnlarni qayta ishlash, matnlar korpusini yaratish, matnlarni ovozlash tirish kabilar)ni kompyuter vositasida hal qilish yo‘llari, kompyuter savodxonligi darajasini oshirish, mantiqiy to‘g‘ri, izchil fikrlashga o‘rgatish, ularda nazariy bilimlarni shakllantirish va o‘z yo‘nalishlari bo‘yicha amalda qo‘llashga oid ko‘nikmalarni hosil qilishni nazarda tutadi.
Fanni o‘zlashtirish uchun zarur boshlang‘ich bilimlar	
1.	Kompyuter lingvistikasi
Ta’lim natijalari (TN)	
	<i>Bilimlar jihatidan:</i>

TN1	Kompyuter lingvistikasi asoslari haqida tasavvurga ega bo'lish, uning aniq va tabiiy fanlar ichidagi o'rni va mohiyati, matematik mantiq elementlari, ular ustida amallar, ularning xossalari, mantiqiy fikrlar formasi va formulasi, berilgan formula yordamida konstruksiyalar tuzish, ma'lumotlar bazasini tuzishga asos yaratish.
TN2	Til hodisalarini tahlil qilishda matematik mantiq va dasturlash asoslaridan foydalangan holda yechimlarni ishlab chiqish kabi ko'nikmalariga ega bo'lish.
TN3	O'zbek tilining kompyuter uslubi, o'zbek tili grammatikasining ma'lumotlar bazasi, o'zbek tili grammatikasining o'qitish va bilimlarni baholash dasturlari, o'zbek tilidagi matnlarni tahrirlash; kompyuter lingvistikasiga oid tadqiqotlar, kompyuter lingvistikasi fanining istiqboli va dolzarb masalalariga doir fikrlar bildirish va tadqiqot olib borish.
TN4	O'zbek tilining matematik modeli, o'zbek tilining kompyuter uslubi, o'zbek tili grammatikasining ma'lumotlar bazasi, o'zbek tili grammatikasini o'qitish va bilimlarni baholash dasturlariga oid me'yoriy va amaliy ma'lumotlarga ega bo'lish.
	<i>Ko'nikmalar jihatidan:</i>
TN5	Kompyuter lingvistikasi bo'yicha chuqur bilimlarni shakllantirish, kompyuter lingvistikasi tamoyillarini o'zlashtirish, matematik modellar tuzish.
TN6	Matematik mantiq asosida fikrlashga o'rgatish, til va adabiyotga doir kompyuter dasturlarini yaratish, algoritm va kompyuter dasturlari asoslarini berish.
TN7	Talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalalar ilmiy jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish.
TN8	Kompyuter lingvistikasiga oid terminlarni tushuntirish hamda shu soha bo'yicha nazarda tutilgan mavzular bo'yicha talabalar bilan birgalikda amaliy loyihalar ustida ishlash.
Fan mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: Ma'ruza (M)	
M1	Kompyuter lingvistikasining rivojlanish tendensiyasi, yo'nalishlari va metodlari. Kompyuter lingvistikasi faniga kirish. Fanning maqsadi va vazifasi. Kompyuter lingvistikasi fan sifatida rivojlanishida nazariy va amaliy tadqiqotlar. Kompyuter lingvistikasining boshqa fanlar bilan aloqasi (matematika, psixologiya, informatika). Yetakchi maktablarda olib borilayotgan tadqiqotlar.
M2	Kompyuter lingvistikasining asosiy yo'nalishlari. Kompyuter leksikografiyasi. Mashina tarjimasi. Tarjima yordamida leksik ekvivalentlarni tanlash usullari va polisemiya. Korpus lingvistikasi. Kompyuter lingvodidaktikasi. Elektron darslik yaratish tamoyillari.
M3	Kompyuter lingvistikasida lingvistik masalalar. Tilshunoslikda modellashtirish metodi. Formallashtirish tamoyillari va lingvistik bilimlar bazasidan foydalanish. O'zbek tilining morfologik qonuniyatlari. Matnning morfologik analizi.
M4	Sintaktik strukturalar. Matnning sintaktik modellari. Sintaktik aloqa munosabatlari. Diskurs va matn segmenti. Orfografik masalalarni avtomatlashtirish. Imloni tekshiruvchi mobil ilova.
M5	Kompyuterda matnlarni qayta ishlash tizimlari. Matn interfeysi va generatsiyasi. Qidiruv va

	ekspert tizimi haqida tushuncha. Dialogning kompyuterga oid modellari. Matnlarni ovozlashtirish va ovozli ma'lumotlarni matn holatiga o'tkazish. Nutqni tanish dasturi. Matnlarni avtomatik tahrirlash. Korpus	
Mashg'ulotlar shakli: Amaliy mashg'ulot (A)		
A1	Kompyuter lingvistikasining rivojlanish bosqichlari. Xorijiy mamlakatlar va Turkologiyadagi tadqiqotlar.	
A2	Kompyuter lingvistikasi yo'nalishlari. O'zbek tilining formallashtirish me'yorlari	
A3	O'zbek tilining morfologik lug'atini takomillashtirish. Morfologik tahlilda qo'shimchalar kombinatsiyasi.	
A4	O'zbek tili sintaktik qurilmalarini modellashtirish. Lug'atlar tipologiyasi. Elektron lug'atlarda leksik birliklar masalasi. Elektron darsliklar yaratishda dasturiy qurilmalardan foydalanish	
A5	Mashina tarjimasining rivojlanish tendensiyasi. Mashina tarjimasida tahlil masalasi. Sodda gaplar misolida mashina tarjimasida algoritmi. Mashina tarjimasida lingvistik muammolar.	
A6	Axborot uslubini yaratish me'yorlari. Tahrirlovchi dasturning lingvistik ta'minoti	
A7	Mustaqil so'z turkumlarining turli (yasovchi, sintaktik, lug'aviy) qo'shimchalarining kombinatsiyasi.	
A8	Tarjima lug'atlarning elektron shakllarini lingvistik bazaga kiritish. Fan - texnikaga oid terminlarni ma'lumotlar bazasiga kiritish	
A9	Berilganlar bazasiga til birliklarini berish tamoyillari. Matnda sintaktik qurilmalarning berilishi.	
A10	Modellashtirishda morfologik va sintaktik qurilmalarning berilishi. O'zbek tilini o'qitishda kompyuter texnologiyalardan foydalanish usullari. Korpus yaratish muammolari.	
Mustaqil ta'lim (MT)		
1	Formal til nazariyasi (Chomskiy ta'limoti).	12
2	Kompyuter lingvistikasi: metodlari, resurslari, yo'nalishlari.	12
3	Mashina tarjimasida. Elektron lug'atlar yaratish.	12
4	Matnlarni avtomatik tahrirlash.	12
5	Og'zaki va yozma matnlari ovozlashtirish va ovozli ma'lumotni matnga o'tkazish tamoyillari.	12
Asosiy adabiyotlar		
1	Mitkov R. The Oxford handbook of Computational linguistics. Oxford university press, 2003.	
2	Pulatov A.K., Muhamedova S. Kompyuter lingvistikasi (o'quv qo'llanma). –Toshkent, 2014.	
3	Pulatov A. Kompyuter lingvistikasi. –Toshkent: Akademnashr, 2011.	
4	Rahimov A. Kompyuter lingvistika asoslari. -Toshkent: Akademnashr, 2011.	
Qo'shimcha adabiyotlar		
7	Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини ривожлантириш бўйича ҲАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИ” тўғрисидаги Фармони. (“Халқ сўзи” газетаси, 2017 йил, 8февраль).	
8	Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq forovonligining garovi. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.	
9	Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.	

10	Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo’lishi kerak. – Toshkent: O`zbekiston, 2017
11	Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz.- T.: O`zbekiston. 2017
12	Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори // «Халқ сўзи” газетаси. 2017йил, 21апрель.
13	Abdurahmonova N. Mashina tarjimasining lingvistik asoslari. –Toshkent: Akademnashr, 2012.
14	Alexander Clark, Chris Fox, and Shalom Lappin. (Edited) The Handbook of Computational Linguistics and Natural Language Processing. 2010 Blackwell Publishing Ltd.
15	Bender E.M., Langendoen D.T. Computational linguistics in support of linguistic theory. (Linguistic Issues in Language Technology, Vol. 1, 2010)
16	Igor A. Bolshakov and Alexander Gelbukh COMPUTATIONAL LINGUISTICS Models, Resources, Applications. – Mexico, 2004
17	Волкова И.А. Введение в компьютерную лингвистику. Практические аспекты создания лингвистических процессоров. –Москва, 2006.— 43 с.
18	Зубов А.В., Зубова И.И. Основы лингвистической информации. –Минск: МГПИИЯ, 1992.
19	Марчук Ю.Н. Компьютерная лингвистика: учеб. Пособие –Москва, Восток-Запад, 2007.
20	Шемакин Ю.И. Начала компьютерной лингвистики. –М.:Высшая школа, 1992.

TALABALARNI BAHOLASH TARTIBI:

Baholash tartibi o‘z ichiga nazoratlar turini (oraliq, joriy va yakuniy) qamrab oladi. Talabanning o‘zlashtirish darajasi quyidagi yo‘l bilan baholanadi:

Darajasi	Ballar (foiz)	Reyting	
A+	95 - 100 ball	4.5	A‘LO
A	90 - 94 ball	4.0	
B+	85 - 89 ball	3.5	JUDA YAXSHI
B	80 - 84 ball	3.0	
C+	75 - 79 ball	2.5	YAXSHI
C	70 - 74 ball	2.0	
D+	65 - 69 ball	1.5	SHARTLI O‘TDI
D	60 - 64 ball	1.0	
F	59 ball va undan past	0.0	O‘TMADI

Ballar taqimoti:

Oraliq nazorat - 30 ball.
 Joriy nazorat - 20 ball.
 Yakuniy nazorat - 50 ball.

Jami: -100 ball

TALABALARNING O‘ZLASHTIRISHINI BAHOLASH MEZONLARI

“A+”, “A”, “B+” baho: talaba materiallarni mustaqil ravishda tez o‘zlashtiradi; xatolarga yo‘l qo‘ymaydi; mashg‘ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to‘liq va aniq javob beradi.

“B”, “C+”, “C” baho: talabamateriallarni yaxshi o‘zlashtirgan, uni mantiqiy ifoda eta oladi; mashg‘ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to‘liq va aniq javob beradi, biroq uncha jiddiy bo‘lmagan xatolarga yo‘l qo‘yadi.

“D+”, “D” baho: asosiy materiallarni biladi, biroq aniq ifoda etishga qiynaladi; savollarga javob berishda aniqlik va to‘liqlik yetishmaydi; materiqlarni taqdim etishda ayrim xatoliklarga yo‘l qo‘yadi; kommunikatsiya jarayonida qiyinchilik sezadi.

“F” (o‘tmadi) baho: materiallarni o‘zlashtirmagan; savollarga javob bera olmaydi; mashg‘ulotlarda ishtirok etmaydi.

Talabalarni baholashda quyidagilar hisobga olinadi:

- mashg‘ulotlardagi ishtiroki (davomat);
- mashg‘ulotlardagi faollik va ijodkorlik;
- asosiy va qo‘shimcha o‘quv materiallarini o‘zlashtirish;
- mustaqil ta‘lim bo‘yicha topshiriqlarni o‘z vaqtida bajarish;
- nazoratning barcha turlarini o‘z vaqtida bajarish.

AKADEMIK VA ETIK TALABLAR:

Nazorat topshiriqlarini bajarishda ko‘chirmakashlikka (plagiat) yo‘l qo‘yilmaydi.

Test, o‘quv loyihalari, mustaqil ishlar, oraliq, joriy, yakuniy nazorat topshiriqlarini boshqa shaxslardan ko‘chirib olinishiga yo‘l qo‘yilmaydi, boshqa talabaning o‘rniga imtihon topshirish ta‘qiqlanadi.

Kurs bo‘yicha har qanday nazorat topshirig‘ini soxtalashtirgan talaba „fanni o‘zlashtirmagan“ („F“) hisoblanadi.

Mashg‘ulotlar paytida mobil aloqa va boshqa elektron qurilmalardan foydalanishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Mashg‘ulotlar paytida auditoriyada (virtual auditoriyada) belgilangan talablarga zid harakatlar qilish mumkin emas.

Boshqalar va turli fikrlarga tolerant munosabatda bo‘lish talab etiladi.

Kontakt soatlari*: mustaqil ta‘lim topshiriqlarini bajarish, ularni taqdim etish, zarur ma‘lumotlar va turli materiallar bo‘yicha savollarga quyidagi grafik asosida o‘qituvchiga murojaat qilishingiz mumkin:

№	Kun	Vaqt	Xona
1.	Payshanba	14.00 – 15.00	307-320

Fan o‘qituvchisi to‘g‘risida ma‘lumot

Muallif:	M.Xudayarova – filologiya fanlari nomzodi, dotsent
E-mail:	
Tashkilot:	Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, “O‘zbek tili” kafedrası
Taqrizchilar:	Sh.Bo‘ranova – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent G.Yusupova – falsafa fanlari doktori (PhD), dotsent

Mazkur Sillabus Nukus DPI O‘quv-uslubiy Kengashining 2024-yil “____” dagi ____-sonli yig‘ilish bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus "O'zbek tili" kafedrasining 2024-yil "____" dagi ____ -sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i

Fakultet dekani

Kafedra mudiri

Tuzuvchi

A.Abdiev

B.Davletov

Sh.Bo'ranova

A.Sultanova